

קבוצה 3: יוליוס מאדריץ' וריימונד טיץ'

יוליוס מאדריץ' הגיע לקרקוב לאחר שעשה כל שביכולתו כדי לא להתגייס לצבא הגרמני. מאדריץ' היה צעיר מווינה, שאמור היה להתגייס לצבא ככל אדם אחר בן גילו, אך השתדל בכל דרך להימנע מלשרת את האידיאולוגיה של היטלר ושל הנאצים. בסוף שנת 1940 נשם לרווחה כשהצליח להגיע לעיר קרקוב כמומחה טקסטיל. בדצמבר קיבל על עצמו ניהול של שני מפעלים, מינוי רשמי מהמחלקה לכלכלה של שלטון הכיבוש בגנרלגוברנמן. שם פגש יהודים, ומפגש זה הפך אותו מווינאי שהתנגדותו למשטר ולתפיסת העולם של סביבתו התבטאה עד כה בניסיון להתחמק מהשירות הצבאי, לאדם שכלפי חוץ מזוהה עם השלטון הגרמני ובסתר מסכן את נפשו למען יהודים חסרי ישע.

כבר מההתחלה חשו היהודים במפעל שעומד לפניהם גרמני אחר, כלומר שאינו אויב. מאדריץ' מיד הבטיח להם שיפעל למענם והם נתנו בו את אמונם. לא היה זה דבר של מה בכך לתת אמון בגרמני. בתחילה היה קושי גדול להשיג הזמנות למפעל, אבל בעזרת קשרים מתאימים החלו ההזמנות לזרום ובה בעת החלה ההתקשרות המפתיעה של מאדריץ' עם אישים מהקהילה היהודית כדי לספק פועלי טקסטיל מהגטו. היודנראט היהודי היה להוט, שכן כל מטרתו הייתה להכניס כמה שיותר אנשים לעבודה במפעלים, ובעיקר למפעלים שעשו רושם שהתנאים בהם יהיו טובים. הוקמו קבוצות עבודה יהודיות ומאדריץ' סיפק לבאים את התעודות הנכספות של מועסקים "דרושים לצורכי המלחמה", ובמילים אחרות - צריכים להישאר בחיים.

עוזרו הנאמן של מאדריץ' ויד ימינו היה וינאי ששמו ריימונד טיץ'. תפקידו הרשמי היה מנהל העבודה בשני המפעלים שהוקמו, ותפקידו המחתרתי - מסייע ואיש אמונם של היהודים במפעל. כאשר קיבל מאדריץ' צו גיוס נוסף באפריל 1941 הבין עד כמה הוא כבר עסוק במלחמה משלו. הפועלים היהודים הפכו לקבוצה סגורה, שהייתה זקוקה לו מאוד. לא פעם הפנו את תשומת לבו חברים מווינה ואחרים לכך שעליו להכניס למפעל פועלים אריים. היו שאיימו עליו בעקיפין ואמרו לו שהוא "חבלן של גירוש היהודים" ושעוד נכונו לו קשיים עם הגסטאפו. אך מאדריץ' המשיך בשלו, העסיק עוד ועוד פועלים, דאג לשלומם וסירב להינתק מהם. כ-800 עובדים עבדו בכל אחד ממפעליו במרוצת הזמן. האחריות הייתה גדולה והיה על מאדריץ' להמשיך לחתור קדימה ללא לאות, כנגד חבריו ומכריו משכבר הימים, הגרמנים הנאצים שבסביבתו.

במרס 1943 סגרו הגרמנים על הגטו ובאלימות חסרת רחמים הוציאו את התושבים לכיכר, עשו בהם סלקציה ובתוך כך רצחו המונים ברחובות. "מאדריץ' וטיץ' נמצאים כאן", נשמעו קולות לוחשים. אותם פועלים שמעו שהשניים מסתובבים סביב הגטו, כאילו מתוך סקרנות, עומדים להם באדישות ומביטים על הגירוש הנורא, ובעצם חיפשו את אנשיהם כדי להביא אותם למפעל ולדאוג להם. הם דאגו להעביר כ-300 איש למפעל הנוסף בטרנוב, שם שרר אז שקט יחסי, ומשם רבים ברחו לסלובקיה.

קשריו של מאדריץ' עם וינאי אחר ששמו אוסוולד בוסקו סייעו לו לפעול. כמה יהודים הצליחו להסתתר בימי הגירוש, ולאחר מכן הוחבאו והיו מפוחדים ותלויים לחלוטין בחסדי אחרים. בוסקו, שבתפקידו הרשמי היה ראש המשטרה הגרמנית בגטו, היה עוזר נאמן ליהודים והעביר רבים מהם לבית החרושת. לא את כולם העביר באותו היום. בסיכון אדיר שעליו שילם את מלוא המחיר העביר במשך עשרה ימים אנשים, חלקם ילדים שקיבלו סם הרדמה וישנו בתוך שקים גדולים. מאדריץ' קיבל את פני הבאים, אך היה חייב להסתירם, שכן הם סיכנו את חייהם של כל עובדיו הרשמיים ואת חייו שלו. מבעוד מועד הצליח למצוא משפחות פולניות שהסכימו לקבל אחדים מהם לתקופות מעבר. שוב היעד היה להגיע לסלובקיה, לברוח מהגרמנים, וכמה מהיהודים הצליחו. אך בוסקו נתפס. גם הוא ניסה לרוץ אל ההרים והתחזה לכומר, אך הגרמנים, שכבר ידעו על מעשיו, תפסו אותו והוציאוהו להורג כבוגד.

גם לאחר הגירוש הגדול לא פסקו הקשיים של מאדריץ'. באחד הימים נתפרסם צו שלפיו הפועלים היהודים יוכלו לעבוד רק במפעלי תחמושת והאישור לקבלת הפועלים יינתן אך ורק על ידי משטרת ה"ס. מאדריץ' המודאג שוב הצליח לדבר עם מכר, להשיג אישורים. בתוך עמו חי, מנהיגיהם של הגרמנים היו מוכרים לו, וגם שפתם הייתה מובנת לו. מאדריץ' רכש עוד ועוד מכונות תפירה. כל מכונת תפירה טמנה בחובה הצדקה להעסיק עוד עובדים, ועל כל מכונה עבדו כשלושה אנשים, לא לשם התועלת הכלכלית כי אם לשם התועלת האנושית. במפעל עבדו ברי המזל מבין יהודי המחנה. שנה לאחר השחרור כתבו במכתב כמה מניצוליו של מאדריץ': "אמת היא שעלינו להודות לך עבור רגעי אור רבים. בזמנים שנשללו מהיהודים כל זכויות האנוש היית לנו תדיר יותר מאדם בלבד... כל אותם אסירי מחנה הריכוז שיכלו לעבוד במפעלים שלך, שיחק להם מזלם, ומצאת בתבונתך הרבה את הדרך להגן עלינו מפני הסכנות הרבות". עם הזמן דבק הכינוי "מאדריצ'ים" באותם ברי מזל שהיו נתונים לחלוטין לחסדי הזר הזה שהאמין בכל לבו בניצחון הצדק. מאדריץ' דאג לכלכלתם, ומנת הלחם היומית שסופקה לכל עובד הייתה גדולה עד כדי כך שחלקם הצליחו למכור את הלחם בשוק השחור ולזכות בנקניק. מרביתה של הברחת המזון למחנה פלשוב, "שמוגל" כפי שכונה בפי האסירים, נעשה במכוניות של מאדריץ' וטיץ', מתחת לערמות הבדים. מאדריץ' ידע זאת וכל שביקש מהיהודים היה להיזהר. במפעל אף היה מטבח כשר, שהטבח הממונה עליו היה יהודי שומר מצוות בשם עקיבא איזן.

במשך כל הימים האלה חיו מאדריץ' וטיץ' בפחד גדול שמא יתגלה עולמם הכפול. הם לא פחדו רק על חייהם, אלא על כל אותם אנשים שהביטו בפניהם והתחננו לעזרה. טיץ' התיידד עם כמה מהפועלים והביא עמו למפעל ידיעות ששמע ברדיו, אותות חיים מהעולם שבחוץ, מהמלחמה ומהתקווה שאולי כל הסייט הנורא הזה עומד להסתיים. יום אחד הרופא חיים וכסל, שעבד במפעל, קיבל מטיץ' זלוטים רבים. התברר שבעת הגירוש מגטו טרנוב הסמוך נתן אביו של וכסל לטיץ' 100 דולר עבור בנו. סיכון גדול היה טמון בהחזקת דולרים ובסחר בהם, עד כדי כך שמי שנתפס הוצא להורג גם אם היה גרמני. אך כספו של וכסל הגיע לו,

וטיץ' לא נהג לסרב לבקשות של יהודים. טיץ' היה מביט לווסל בעיניים, מתייעץ בשאלות רפואיות, מדבר אתו כשווה אל שווה. את זאת לא שכח הרופא היהודי.

בסופו של דבר הכניעו הגרמנים את יהודי פלשוב. במסגרת חיסול המחנות חוסל מחנה פלשוב והיהודים שולחו למחנות אחרים. מאדריץ' לא האמין כי יש בכוחו איזו אפשרות לעזור ליהודים והוא חש כי הדברים הגיעו למבוי סתום. בצער גדול ובכאב לב הוא נפרד מידידיו היהודים.

- מהו המניע למעשי ההצלה של יוליוס מאדריץ' וריימונד טיץ'? אילו שאיפות להצלה מופיעות בקטע?
- במה הועסקו המצילים וכיצד סייע להם הדבר במעשה ההצלה?
- כתבו לפניכם לפי קטע זה את גילם המשוער של המצילים, את מעמדם, השכלתם, השתייכותם הפוליטית ואת ארץ מוצאם אם אלה מצוינים בכתוב או עולים ממנו. כיצד לדעתכם השפיעו אלה על המעשה?
- האם ישנם אנשים אחרים מלבד המצילים העיקריים שנשאו את נטל ההצלה ביום-יום?
- מהי מידת המסירות של המצילים לחיי היהודים שהצילו?
- מהו מחיר העזרה וההצלה? עד כמה היו המצילים מודעים לסכנה?
- אילו תחנות של בחירה אתם יכולים לזהות במהלך סיפורם של יוליוס מאדריץ' וריימונד טיץ'?

שאלות לדיון